

5

Nyelvtan gyakorló FELADATGYŰJTEMÉNY

SZÖVEGMESTER

A SZÓELEMZÉS ELVE

35 Húzd alá a gyermekdal szövegében azokat a szavakat, amelyeknek a kiejtése eltér az írásképtől!

Jön a kocsí, most érkezünk.
 Jaj, de nagyon eltévedtünk;
 Derekasan áztunk-fáztunk,
 No, de kicsit elnótáztunk.

36 a) Jelöld a példa szerint, hogy a kiejtésben milyen változás történik!

A)	<input type="text" value="dobta"/>	<input type="text" value="tűztől"/>	<input type="text" value="adhat"/>
	<input type="text" value="b"/> → <input type="text" value="p"/>	<input type="text"/> → <input type="text"/>	<input type="text"/> → <input type="text"/>
	<input type="text" value="fogódkodik"/>	<input type="text" value="hagyta"/>	<input type="text" value="garázshoz"/>
	<input type="text"/> → <input type="text"/>	<input type="text"/> → <input type="text"/>	<input type="text"/> → <input type="text"/>
B)	<input type="text" value="bicikli"/>	<input type="text" value="kapzsi"/>	<input type="text" value="szószba"/>
	<input type="text"/> → <input type="text"/>	<input type="text"/> → <input type="text"/>	<input type="text"/> → <input type="text"/>
	<input type="text" value="húsból"/>	<input type="text" value="kabátba"/>	<input type="text" value="másból"/>
	<input type="text"/> → <input type="text"/>	<input type="text"/> → <input type="text"/>	<input type="text"/> → <input type="text"/>

b) Nevezd meg, milyen mássalhangzótvény érvényesül a szavakban!

.....

37 Ejtsd ki a szavakat! Mindegyik sorban van EGY olyan szó, amelyikben nem történik kiejtésbeli változás. Karikázd be!

- fagypon
- dobhoz
- híztam
- lakhat
- fogódkodik
- versben
- kosárban
- rizstől
- részben
- kapdos
- egytől
- rabság
- szépség
- tervezhet
- vívtam

38 a) A betűnégyzetben nyolc olyan szót rejtünk el, amelyeket a szóelemzés elve alapján tudunk helyesen leírni. Egyenes vonalban minden irányban összeolvashatod a szavakat. Egy betű két szóhoz is tartozhat.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

L	P	S	E	D	P	É	T
É	A	K	Z	L	K	R	A
G	T	I	G	É	A	B	G
S	A	R	Ö	P	D	Ö	S
E	K	Á	A	D	T	K	U
R	Z	G	B	E	Ó	D	B
E	I	T	E	L	L	Ö	A
K	K	A	Ü	F	Y	S	B

b) A megtalált szavakkal egészítsd ki a mondatokat!

Kira egész este a kishúgátja, szeretgeti.

A szobába betévedt lepke ijedten

Futás után mindig rólam a verejték.

A szomszédom órákon is a tollával, hogy figyeljek rá.

Óvatosan, nehogy meghallják a cipője kopogását.

Az egér a zsákot, ezért kifolyt a búza.

A kacatok közt, hátha talál valami érdekeset.

Lassú mozdulatokkal apró darabokrate a papírt.

39 Jelöld a szóban az összetétel határát, és írd alá, hogyan változik az előtag utolsó mássalhangzója!

rúg|kapál

g → 'k'

háztömb

□ → □

meghívó

□ → □

lesgól

□ → □

lábtörlő

□ → □

vasdarab

□ → □

jéghideg

□ → □

nagyszerű

□ → □

A szavak szerkezete

AZ EGYSZERŰ ÉS AZ ÖSSZETETT SZAVAK

1 Olvasd el a részletet, majd oldd meg a feladatokat!

A vihar olyan hevesen csapott le a városra, hogy sokan felriadtak tombolására. A Csipetke utcában álló öreg, körfolyosós bérház azonban túl sokat látott már csillanó ablakaival ahhoz, hogy nyugtalanodni engedje lakóit. A vastag falak eltompították az égzengés hangját, a szobákba egyedül a kopogó esőcseppek bádogereszkonzertje jutott be.

(Böszörményi Gyula: *Gergő és az álmofogók*)

a) Írj ki a szövegből négy egyszerű szót!

.....

b) Írj négy példát a szövegből összetett szavakra!

.....

c) Írj két példát a szövegből arra, amikor az összetett szó igekötős cselekvést kifejező szó!

.....

2 a) A következő szavakhoz ugyanazt a szót illesztve új szavakat kapsz. Találd ki a szót, majd írd le a vonalra!

bor	_____
hát	
kő	
kor	

b) Az a) feladat egyik szava szerkezete szerint kakukktojás! Keresd meg, majd egészítsd ki az alábbi mondatot!

A szerkezet szerint a kakukktojás szó, a többi pedig szó.

c) A következő szavak elé ugyanazt a szót illesztve új szavakat kapsz. Találd ki a szót, majd írd le a vonalra!

_____	fog le háj közt

d) A c) feladat egyik szava szerkezete szerint kakukktojás. Keresd meg, majd egészítsd ki az alábbi mondatot!

A szerkezet szerint a kakukktojás szó, a többi pedig szó.

3 Végezd el a műveleteket, és írd le helyesen a szóalakokat! Gondolj az egyszerűsítés elvére és arra, amikor nem alkalmazható!

Pl. pötty + vel = pöttyel	rész + szorzat =
nagy + val =	balett + terem =
kulcs + val =	meggy + gyűjtés =
nagy + gyűlés =	nefelejcs + vel =
balett + vel =	futball + labda =
sakk + klub =	rongy + gyűjtés =
rossz + val =	nefelejcs + csokor =
rossz + szívú =	dzsessz + szerű =

4 a) Írd a képek alá a gyümölcsök nevét összetett szavakkal! Pl. vadvörte

.....

b) Alkoss összetett szavakat az alábbi gyümölcsnevekkel! A gyümölcs nevét használhatod előtagként és utótagként is. Pl. körtefa, villanykörte.

alma	narancs	citrom	banán	meggy

.....

.....

.....

Hangalak és jelentés

AZ EGYJELENTÉSŰ SZAVAK

1 a) Az alábbi felsorolásban húzd alá azokat a betűsorokat, amelyekhez nem tudsz jelentést kapcsolni! Ennek két oka lehet: nincs is jelentése, vagy te nem ismered azt.

adoma	történelem	dajka	amfora	április	npahe
rím	oxigén	hőmérő	kelengye	domborzat	likltu
chip	lájkol	csimtgua	rokolya	szelfi	batár

b) Az alábbi körülírások (jelentések) mellé írd oda a fentiek közül a megfelelő szót!

1. Kétfülű, görög vagy római korsó:
2. Férjhez menő lánynak ruha- és ágyneműből álló hozománya:
3. Bő, ráncos szoknya:
4. Élőszóban terjedő, rövid, vidám, csattanós történet:
5. Régimódi, fedett hintó üveges ablakkal:

c) Melyik az a három betűsor, amelyik nem szó, mert nincs jelentése?

.....

d) Írd körül a jelentését a felsorolásból választott további három szónak!

.....
.....
.....

2 a) A halandzsa értelmes beszédnek ható értelmetlen szöveg. Miért nem szavak az alábbi idézet kiemelt betűsorai? Folytasd a megkezdett mondatot!

Hová mégy, te kis nyulacska?
Ingyom, bingyom, tálíber,
tutálíber, málíber,
az erdőbe!

Azért nem szavak, mert

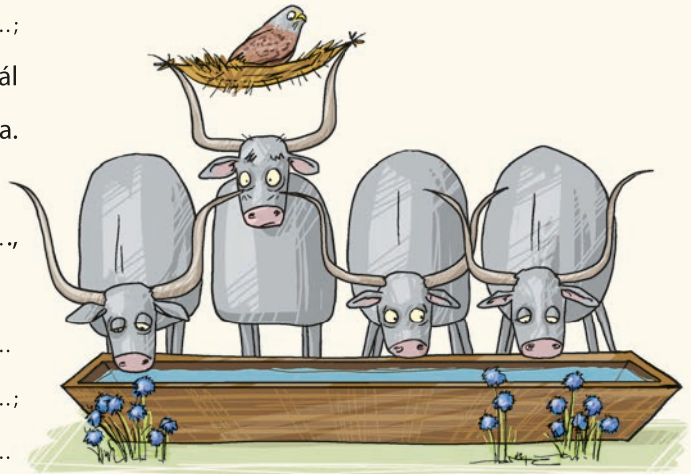
b) Írj le két példát halandzsára általad ismert szövegekből!

.....
.....
.....

3 a) Petőfi Sándor *Az alföld* című verséből kiemeltünk néhány szót. Tedd vissza őket a helyükre!

hevében gémü(ű) árvalányhaj kolompol gulyája szamárlenyernek vércse vályu(ú)

Délibábos ég alatt
Kis-kunságnak száz kövér;
Deleléskor hosszú kútnál
Széles kettős ága várja.
[...]
Odafészkel a visító
[...]
Ott tenyészik a bús
S kék virága a;
Hús tövéhez déli nap
Megpihenni tarka gyíkok térnek.

b) Milyen állatokból álló csoport iszik deleléskor a kútnál a szöveg szerint?

.....

4 Írd be a szavakat a szempontok alapján a megfelelő helyre! Ha nem ismered a szó jelentését, nézz utána!

kimonó csobolyó ecet kuvasz konkoly bíbic bakfis jurta aligátor zsálya bója

Élő

Élettelen

Tartalomjegyzék

Hangok és betűk

Az ábécé	4
A betűrend	6
Az elválasztás	8
A magánhangzók	9
A magánhangzótörvények	12
A mássalhangzók	14
A mássalhangzótörvények	15

Helyesírási alapelvek

A négy alapelv felismerése, megnevezése	26
A kiejtés elve	30
A szóelemzés elve	38
A hagyomány elve	47
Az egyszerűsítés elve	49

A szavak szerkezete

Az egyszerű és az összetett szavak	50
A szótó és a toldalék	58

Állandósult szókapcsolatok

A szólások és a közmondások	66
A szállóigék, a beszélt nyelvi metaforák	76

Hangalak és jelentés

Az egyjelentésű szavak	80
A többjelentésű szavak	83
Az azonos alakú szavak	88
A rokon értelmű szavak	92
A hangutánzó és a hangulatfestő szavak	96
Az ellentétes jelentésű szavak	99
A hasonló alakú szavak	101